

dokončati. Zaključil je le njegov prvi del, »drugi del ‚Slov klobuka‘ — ‚o zedinbi‘ — pride, ako Bog dà in sreča junaška, s prvim popravljenim vred v posebni knjigi na svitlo, kakor hitro bo mogoče«. (D, 27. XII. 1867, str. 214—215). Namere ni uresničil in tudi za zedinjeno Slovenijo takrat »Domovina« ni določneje spregovorila. — 21. D, 28. VIII. 1868, str. 140. — 22. D, 22. III. 1867, str. 52. — 23. D, 5. IV. 1867, str. 59. — 24. D, 1. V. 1868, str. 70—71. — 25. D, 15. V. 1868, str. 77—78. — 26. D, 22. V. 1868, str. 81—82. — 27. D, 29. V. 1868, str. 86. — 28. D, 5. VI. 1868, str. 90—91. — 29. D, 12. I. 1867, str. 7—8. — 30. D, 19. I. 1867, str. 11—12. — 31. D, 25. I. 1867, str. 16. — 32. Ibidem, str. 17. — 33. D, 1. II. 1867, str. 24. — 34. D, 8. II. 1867, str. 26. — 35. D, 1. III. 1867, str. 37. — 36. D, 18. X. 1867, str. 174—175. — 37. D, 1. XI. 1867, str. 182. — 38. D, 8. IV. 1868, str. 60. — 39. D, 17. IV. 1868, str. 64. — 40. D, 29. XI. 1867, str. 198. — 41. D, 18. X. 1867, str. 176. — 42. D, 24. IV. 1868, str. 65—66. — 43. D, 3. VII. 1868, str. 105. — 44. Ivan Prijatelj, Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina, II, Ljubljana 1958, str. 129. — 45. D, 20. in 27. VI. 1868, str. 186, 189—190. — 46. D, 14. VI. 1867,

str. 100. — 47. D, 6. XII. 1867, str. 203. — 48. D, 17. I. 1868, str. 10. — 49. D, 7. II. 1868, str. 23—24. — 50. D, 6. III. 1868, str. 39. — 51. D, 19. I. 1867, str. 12. — 52. D, 5. II. 1869, str. 20—21. — 53. D, 10. I. 1868, str. 7. — 54. A. Gabršček, Goriški Slovenci, I, Ljubljana, 1932, str. 91. — 55. D, 15. V. 1868, str. 80. — 56. D, 7. II. 1868, str. 23. — 57. D, 14. V. 1869, str. 79. — 58. D, 12. II. 1869, str. 25. — 59. D, 31. V. 1867, str. 90. — 60. D, 20. XII. 1867, str. 211. — 61. D, 27. IX. 1867, str. 161—162. — 62. D, 24. I. 1868, str. 14—15. — 63. D, 20. XII. 1867, str. 210—211. — 64. D, 22. I. 1869, str. 13—14. — 65. D, 4. IX. 1868, str. 141. — 66. D, 7. VI. 1867, str. 93—94. — 67. D, 30. VIII. 1867, str. 147. — 68. D, 12. VI. 1868, str. 96. — 69. D, 27. XII. 1867, str. 216. — 70. D, 14. II. 1868, str. 26. — 71. D, 19. II. 1868, str. 30. — 72. D, 6. III. 1868, str. 39. — 73. D, 16. IV. 1869, str. 63. — 74. D, 14. VIII. str. 129—130. — 75. D, 14. XI. 1868, str. 193—195. 75 a. Več o tem B. Marušič, Divina Commedia v slovenščini. Prevodi Frana Zakrajška. Goriški knjižničar, II, 1964, št. 3-4, str. 27—33. Zakrajškov prevod Danteja je ponatisnil tudi Staničev vestnik, 1927, št. 5, str. 3—4. — 76. Gabršček, op. cit., I, str. 498—499.

PRVA MIROVNA POGODBA V SLOVENSKEM PREVODU

BRANKO REISP

Vojne, ki jih je sprožila velika francoska revolucija, so temeljito prevetrile staro fevdalno Evropo in so prinesle poleg težav, tudi Slovencem marsikaj novega. Kljub hudim posledicam, ki so se čutile v gospodarstvu, se je pri nas — še posebej v času Ilirskih provinc — pospešil razvoj modernih oblik zlasti na področju državne uprave, sodstva in šolstva. Temu obdobju dolgujemo Slovenci marsikatero pridobitev in novost. Taka novost je tudi uporaba slovenskega jezika za tekste diplomatske vsebine.

Prevode diplomatskih tekstov je priobčeval že Valentin Vodnik v Lublanskih novicah, tako npr. 22. in 25. marca 1797 v št. 23 in 24 povzetek mirovne pogodbe med papežem in Francosko republiko, 20. decembra 1797 v št. 101 povzetek vsebine campoformijskega miru, 14. septembra 1799 v št. 37 pa vojno napoved ruskega carja španskemu kralju, Vodnikov naslednik pri urejanju Lublanskih novic, Ivan Sušnik, pa je priobčil 15. februarja 1800 v št. 7 Bonapartejevo mirovno poslanico angleškemu kralju.

Vojni časi so namreč izredno povečali zanimanje za novice z bojišč, mirovne sklepe, politične spremembe in podobne aktualne dogodke. Morda je bil tudi to eden izmed vzrokov za nastanek prvega slovenskega časnika

Lublanske novice. Čas za izdajanje take publikacije je bil ugoden. To dejstvo pa seveda ni odtehtalo drugih negativnih momentov. Zaradi nerazvitosti slovenskega meščanstva so bila jezikovna in narodnostna prizadevanja omejena le na ožji krog slovenskih proditeljev. Zato so po letu 1800 Lublanske novice zaradi premajhnega števila naročnikov prenehale izhajati. Da pa s prenehanjem Novic ni izginilo zanimanje za informacije politično-aktualne vsebine v slovenskem jeziku, je dokaz prevod in samostojno tiskana izdaja lunévillske mirovne pogodbe.

Ta mirovna pogodba je bila sklenjena med Francosko republiko in Avstrijo in podpisana 9. februarja 1801 v mestu Lunéville v departmaju Meurthe-et-Moselle v severovzhodni Franciji. S tem separatnim mirom je Avstrija izstopila iz druge protifrancoske koalicije. Mirovni sklepi v bistvu niso prinesli nič novega, potrdili in poostri so le določbe 17. oktobra 1797 v Campo Formio sklenjenega miru. Leva obala Rena je ostala Franciji in priznane ter deloma razširjene so bile nove, po Francozih ustanovljene republike: Batavska, Helvetska, Cisalpinska in Ligurska. Nemški knezi so na državnem zboru v Regensburgu že 6. marca 1801 ta mir ratificirali z namenom, da bodo v smislu sporazumov,

doseženih na kongresu v Rastattu, posesti, ki jih je dobila Francija nadomestili s sekularizacijo cerkvenih kneževin v Nemčiji.

Posledice miru zato niso bile nepomembne. Praktično je vsa Nemčija do meja Avstrije in Prusije prišla pod francoski vpliv. Razbita je bila politična in pravna podlaga nemškega cesarstva, sekularizacija cerkvene zemlje in odprava številnih manjših nemških državic pa sta spremenili politični zemljevid Nemčije. Tudi Avstrija je podržavila posesti cerkvenih knezov (na slovenskem ozemlju posesti salzbürške, briksenske, freisinške in bamberške škofije). Tako so bili pri nas odpravljene zadnji ostanki nekdanje srednjeveške razdrobljenosti.

Doslej se je v strokovni literaturi navažalo, da je prva, v slovenski jezik prevedena diplomatska listina, schönbrunnška mirovna pogodba, sklenjena med Francijo in Avstrijo 14. oktobra 1809. leta. To tiskano listino je namreč Anton Aškerc našel v ljubljanskem Mestnem arhivu in jo, poleg nekaterih drugih tiskanih arhivalij iz te dobe, v novem črkopisu ponatisnil leta 1904 v Izvestjih Muzejskega društva za Kranjsko.¹ Aškerc je ob teh ponatisih pripomnil, da morajo zanimati zgodovinarja in jezikoslovca in da je te listine večinoma prevajal Vodnik. Kmalu po tej objavi je Bogumil Vošnjak v delu

Ustava in uprava Ilirskih dežel zapisal, da je to »menda prva diplomatska listina v slovenskem jeziku«.² Skoraj istočasno je citiral schönbrunnško mirovno pogodbo tudi Ivan Prijatelj v razpravi Slovenščina pod Napoleonom. Zapisal je še, da je prevod te pogodbe nedvomno Vodnikov.³ Poleg Mestnega arhiva hrani schönbrunnško mirovno pogodbo tudi Knjižnica Narodnega muzeja v Ljubljani. Oba primerka sta enaka. Za razliko od lunévillske je schönbrunnška pogodba dvojezična, nemško-slovenski tekst je tiskan vzporedno v dveh kolonah na sedmih straneh v formatu četverke (34 × 21 cm).

Kljub dejstvu, da je lunévillsko mirovno pogodbo leta 1941 Avgust Pirjevec bibliografsko evidentiral,⁴ je Fran Erjavec v delu Koroški Slovenci še leta 1960 zmotno zapisal, da je schönbrunnška mirovna pogodba prva diplomatska listina v slovenskem prevodu.⁵

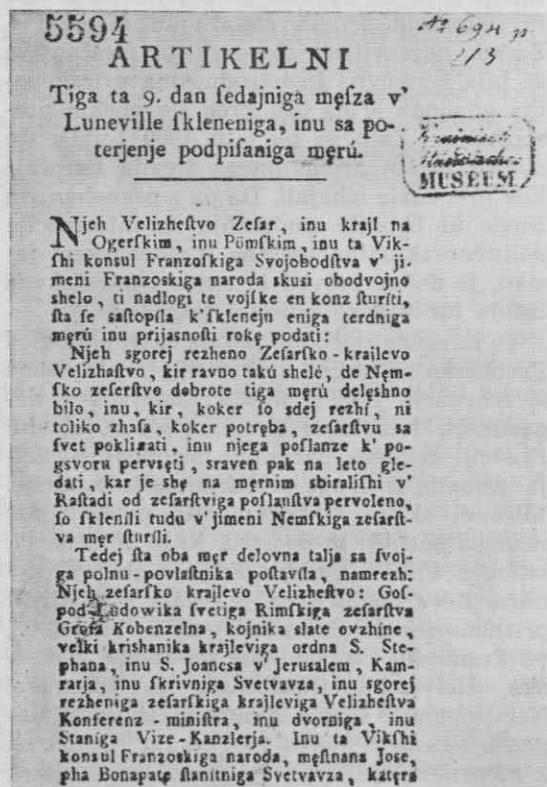
Da se ne bi v historiografiji take trditve spet ponovile, naj za Avgustom Pirjevcem v tem prispevku opozorim, da hrani Knjižnica Narodnega muzeja pod signaturo 5594 tisk v formatu male osmerke (17,3 × 10,3 cm) na štirih listih brez štetja strani, brez navedbe kraja izida in tiskarja z naslovom: ARTIKELNI TIGA ta 9. dan sedajnega mešča v Luneville fkleneviga, inu sa poterjenje podpisana meru.

Ta izvod, ki je verjetno unikat, je prvi doslej znani samostojno tiskani prevod diplomatske listine v slovenskem jeziku.

Če pomislimo, da je prvi ohranjeni uradni razglas v slovenščini iz leta 1758⁶ in da smo po trinštiridesetih letih dobili že prevod mirovne pogodbe, vidimo v teh štirih desetletjih opazen napredek in priznanje slovenskega jezika, kakršnega bi v prejšnji dobi zaman iskali, še posebno zato, ker štiri desetletja pred tem Slovenci v svojem jeziku razen nekaj slovnice in slovarjev ter pratike za kmečke potrebe sploh nismo imeli tiskanih tekstov posvetne vsebine.

Pri obravnavanju tega primerka lunévillske pogodbe pa se nam postavlja še nekaj vprašanj. Kje je bila tiskana, kdo jo je tiskal in kdaj ter, kar je še važnejše, kdo, in morda na čigavo pobudo je bila pogodba prevedena in kako so jo razširjali med bralce?

Ker jezik nima kakih narečnih posebnosti, je bila pogodba verjetno prevedena in tiskana v Ljubljani. V tem primeru je bila najverjetneje tiskana pri Egerju, ker je ta tiskarna izdajala večino slovenskih tekstov tedanje dobe. Prevedena pa je bila lahko najprej konec februarja leta 1801. Oba nemška ljubljanska časnika sta namreč prinesla

uradno sporočilo o sklenitvi miru: Egerjeva Laibacher Zeitung v petek 20. februarja 1801 v 15. številki in še v posebni prilogi k tej številki, Kleinmayerjeva Laibacher Zeitung pa v torek 24. februarja v 16. številki, v naslednji številki 27. februarja pa je objavila v dodatku člene miru, povzete iz Wiener Hofzeitung od 21. februarja. Prevajalec v slovenščino je dobil najverjetneje svojo predlogo ali v dunajskem dvornem časniku 21. februarja ali 27. februarja v Kleinmayerjevem ljubljanskem časniku. Tako lahko sklepamo na podlagi ohranjenih primerkov teh časnikov iz ljubljanskih knjižnic. Ti časniki pa tu niso popolni, zlasti manjkajo nekatere priloge.

Opazna je tudi razlika v načinu urejanja obeh ljubljanskih časnikov; Kleinmayerjev je mnogo bolj uradno-novičarski kot Egerjev. Zadnji je skušal biti pestrejši. Prinašal je pesmi in glose k raznim dogodkom, tudi v zvezi s sklenitvijo miru ima več prispevkov, tako npr. v petek 6. marca 1801 v 19. številki tele verze:

Verdient nicht unter andern Glossen
Auch die den Plaz — die uns ein Zufall
gab —
Ein Krainer, und ein Korsikaner
geschlossen
Den Frieden für Europa ab!

(Kaj ne zasluži med drugimi glosami
svoje mesto tudi ta, ki nam jo je dalo
naključje,
Kranjec in Korzičan sta sklenila
za Evropo mir!)

Mirovno pogodbo je namreč poleg francoskega pooblaščenca Jožefa Bonaparta podpisal pooblaščen avstrijski diplomat Janez Ludvik Kobenc (1753—1809), član kranjsko-goriške plemiške družine, sin v Ljubljani rojenega Janeza Karla Filipa Kobencla, tudi avstrijskega diplomata, in stric Janeza Filipa Kobencla (1741—1810), Ljubljčan — posestnika graščine Ribnica⁷ — ta je kot upokojeni diplomat ponoči 15. oktobra 1809 na

Dunaju konferiral z Napoleonom tudi o Slovencih, ki so po podpisu schönbrunnške mirovne pogodbe in z nastankom Ilirskih provinc prišli pod francosko oblast.⁸

Da preidemo s tega ekskurza na prevajalca pogodbe. Krog pišočih, ki bi bili sposobni ta tekst prevesti, je bil ozek: Blaž Kumerdej, ki je prevajal uradne razglase skoraj do svoje smrti 10. marca 1805,⁹ Valentin Vodnik, prvi slovenski časnikar in prevajalec uradnih razglasov po 15. marcu 1805,¹⁰ Ivan Sušnik, verjetno faktor v tiskarni Marije Terezije Eger in urednik Lublanskih novic leta 1800¹¹ pa seveda še kdo. Zaradi rabe nekaterih besed (męř, męřú namesto mir, miru ali artikel namesto sklep in raba člena ta) se zdi, da prevajalca schönbrunnške in lunévilleške pogodbe nista isti osebi. V tem primeru Vodnik lunévilleške pogodbe ni prevajal. Kakor torej ne moremo odgovoriti na to vprašanje brez natančne jezikovne analize, tako tudi ne na zadnje vprašanje, kako se je tisk širil med bralce. Slovenskega časnika ni bilo več, oba nemška ljubljanska časnika slovenskih stvari nista objavljala, pogodba ni bila tiskana kot uradni razglas. Ostane še verjetnost, da so jo separatno natisnili in kot tako prodajali.

OPOMBE

1. Anton Aškerc, Slovenski akti iz mestnega arhiva ljubljanskega. (Francoska doba); IMK 14, 1904, 97—104. — 2. Bogumil Vošnjak, Ustava in uprava Ilirskih dežel. V Ljubljani 1910, 109. — 3. Ivan Prijatelj, Slovenščina pod Napoleonom; Veda 1, 1911, 36. — 4. Avgust Pirjevec, Doneski k slovenski bibliografiji; Slovenski jezik 4, 1941, 149. — 5. Fran Erjavec, Koroški Slovenci III. Celovec 1960, 320. — 6. Franc Kidrič, Dobrovský in slovenski preporod njegove dobe. V Ljubljani 1930; RDHV 7, 17. — 7. Constant Wurzbach, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich II. Wien 1857, 389 sl. — 8. Prijatelj, Slovenščina pod Napoleonom, 128, 129. — 9. Franc Kidrič, Zgodovina slovenskega slovstva. V Ljubljani 1929—1938, 414. — 10. Kidrič, Zgodovina, 417. — 11. Fran Vatovec, Slovenski časnik 1557—1843. Maribor 1961, 136 sl.

